

Asia: VN/31917/2023

Lausuntopyyntö rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen

Mikä on yleinen kantanne siihen, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovuttaisiin pääsääntöisesti?

Erittäin kielteinen

Voitte perustella kantanne edelliseen kysymykseen.

Sovittelu on lähisuhteissa osoittautunut toimivaksi, joten sen mahdollisuuksien poistaminen kaventaisi ja epätasa-arvostaisi etenkin juuri rikosasioiden käsittelyn väkivaltarikoksissa sekä henkeen ja terveyteen kohdistuneissa rikoksissa sekä omaa osallistuvuutta ja vastuunottoa tapahtuneista.

2. Vaikutukset

Voitte kertoa kantanne esityksen vaikutusten arvioinnista. Onko esityksellä joitain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole kuvattu?

Tuomioistuimissa tapahtuvien käsittelyiden lisääntyminen lisäisi kustannuksia valtiolle ja vähentäisi sellaisten tapausten käsittelyä, joista viranomaiset eivät ole tulleet tietoiseksi. Tuomioistuinkäsittelyn tullessa ainoaksi vaihtoehdoksi (unohduksen/välttämisen/pelon/ jne. lisäksi), jossa todisteet (totuuteen sovitettuna) ja oikeustositteet (tapahtumien rangaistavuutta lakiin verraten) olisivat pääosassa ei mahdollista asioiden, tapahtumien ja ulottuvuuksien kokonaisvaltaista käsittelyä. Eli hylätään menneisyys ja tulevaisuus, tarpeet ja motiivit (mikäli todistusaineisto näitä ei sattumalta saa kiinni). Nämä tekijät olisivat tärkeimmässä asemassa tapahtumien ymmärtämisessä, hallittavuudessa, merkityksessä ja oppimisessa.

3. Lakiehdotuksen 3 a § (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö koskisi.

Se tulisi poistamaan monen lähisuhteissa elävien mahdollisuuden osallistumiseen oman asianasa ajamiseen, koska kynnyksensä päätyä tuomioistumiin sovittelun asemesta on korkeampi (viitaten etenkin lähisuhdeväkivaltatapauksiin, joista viranomaiset eivät ole tulleet tietoisiksi). Tämän lisäksi juuri

henkilösuhteita rasittaa henkinen väkivalta, joita esiintyy enemmän kuin tuomioistuimet ottavat käsittelyyn tai käsittelyssä tulee rangaistaviksi. Tämä merkitsee niiden käsittelyn mahdollisuuksien pienenemistä.

4. Lakiehdotuksen 3 a § (rikokset)

Voitte kommentoida rikoksia, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kiello koskisi.

Rajaus tekee mahdolliseksi etenkin väkivallan ja henkeen ja terveyteen kohdistuvien sovittelujen poistumisen ja nämä ovat sovittelussa pääosassa. Tämän lisäksi juuri henkilösuhteita rasittaa henkinen väkivalta, joita esiintyy enemmän kuin tuomioistuimet ottavat käsittelyyn tai käsittelyssä tulee rangaistaviksi

5. Lakiehdotuksen 3 a § (muuta)

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksen 3 a §:stä?

Sovittelu on tuoto avustamaan tuomioistuimia ja etenkin helpottamaan osapuolien osallistuvuutta ja vastuunottoa tapahtumista. Tämä lisää itsepystyvyyttä ja toimijuutta aivan eri tavoin kuin rangaistukset. Ihminen oppii helposti välttämään rangaistuksia aiheuttavia tilanteita ja samalla jatkaa toimintaa niin, että välttyy näiltä rangaistuksilta. Sovittelu mahdollistaa oppimisen laajemmin, koska siinä voidaan ottaa huomioon enemmän perusteita ja argumentaatioita sekä päätyä mahdolliseen yhteisymmärrykseen ja korvauksiin sekä korjauksiin.

6. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

Kiitos mahdollisuudesta lausua naisiin kohdistuvan väkivallan sovittelusta. Asiaa voisi käsitellä nykyisten toimien, normien ja tutkimusten valossa moneltakin näkökulmalta, mutta välttisin tietoisesti vain sovittelun ja nyt keskusteltavana olevan, vain tuomioistuin-käsittelyn mahdollistavan, eroavaisuuksien kommentoinnin, jotta se ei jäisi huomiotta.

Mikäli sovittelua ei hyväksyttäisi, olisi ainoa vaihtoehto (unohduksen/välttämisen/pelon/ jne. lisäksi) tuomiistunkäsittely, jossa todisteet (totuuteen sovitettuna) ja oikeustositteikat (tapahtumien rangaistavuutta lakiin verraten) olisivat pääosassa. Eli hylätään menneisyys ja tulevaisuus, tarpeet ja motiivit (mikäli todistusaineisto näitä ei sattumalta saa kiinni). Nämä tekijät olisivat tärkeimmässä asemassa tapahtumien ymmärtämisessä, hallittavuudessa, merkityksessä ja oppimisessa. Vähintään yhtä tärkeää olisi, että uhri ja tekijä (mikäli osapuolia voidaan näin tapahtuminen mukaan kuvailla), oppimisen lisäksi, omaisi toimijuutta ja oma-aloitteellisuutta (emansipaatio ja itsepystyvyys) mahdollisia ennaltaehkäisyä tai toimijuutta omaksi puolustukseksi tarvitsevia tilanteita ajatellen. On hyvin kyseenalaista, että tuomioistuimessa käsitellyn ja kerrotun perusteella voisi oppia ja omata kykyjä näihin edellämäinnittuihin. Tuomioistuimissa pyritään rajaamaan tapahtumista kohtia, joihin rikoslaki soveltuisi, joten osapuolet kuulevat ja mahdollisesti osallistuvat (mikäli heidän oikeusavustajanasa ja tuomarit hyväksyvät) vain rajallisesti tapahtumien käsittelyyn. Toinen mahdollinen tilanne saattaisi olla tuomion luennassa, jossa nämä tapahtumat sidotaan lakipykäliin. Tuomioistumissa ei siis kysytä, miten osapuolet ovat seliityneet mahdollisista uhkatilanteista aiemmin, mitä he ovat tehneet ennaltaehkäistäkseen näitä tapahtumista, mitä he ajattelivat ja tunsivat tilanteissa, keitä ja missä ajassa mikäkin asia osapuolia ja mahdollisia muita koskee, mitä

tarpeita heillä oli ja on, sekä mitä he ovat valmiit tekemään ja sijoittamaan, jotta näiltä vältyttäisiin tulevaisuudessa.

Sovittelussa autetaan oppimiseen, korjaamiseen ja korvaamiseen, tuomiistuimissa joidenkin normien tehon ulottuvuuksiin. Ihmissuhteiden (joissa tunteet ja tarpeet ovat suuressa osassa) kaventaminen normistoon ei vastaa tutkimusten tuloksia rangaistusten yleisestäävyyden tehosta. Oletetaan esim. että osapuoli osaisi koko rikoslain ja välttäisi siten kaikkea, mikä johtaisi tuomioon. Olisiko tuolloin mahdollista, että väkivaltaa tapahtuisi lähisuhteissa? Vastauksen täytyy olla kyllä, sillä näitä tapauksia esiintyy lähisudeväkivalta- ja sovitteluissa. Normistosta opitaan vain näiden rangaistukseen johtavien tilanteiden välttämistä, mikä myös harvoin onnistuu.

Yksi huomiota vaille jäänyt kysymys: jos yksi osapuoli syyllistetään (naiseen kohdistuvan väkivallan tekijä), mitä se tekee naiselle, jota vastaan hän on tuota väkivaltaa kohdistanut? Teoriassa nainen voisi olla tähän väkivaltaisen tapahtuman aiheuttamiseen täysin syytön (ei korrelaatiota, kausaliteettiä, tunnetta, tarvetta, manipulointia jne.) ja serkku, lapsi, kotihoitaja, isä, aviopuoliso jne. ansaitsisi tulla rangaistuksi teoistaan. Tämä onnistuu nykyisen lainsäädännön puitteissa. Mikäli nainen on jollain tavoin osallisena väkivaltaisessa tapahtumassa (ollen väkivaltainen, tarkoitushakuinen, riitelevä, ärsyttävä jne.) niin tämänkin tilanteen selvittely tuomioistuimissa onnistuu nykyisen lainsäädännön puitteissa. Mikäli nainen itse on ainoa syyllinen, onnistuu käsittely myös nykyisen lainsäädännön puitteissa, mutta uusi lakiehdotus olisi mitä suuremmalla todennäköisyydellä puolueellinen, koska sen puitteissa etsittäisiin naiseen kohdistunutta väkivaltaa nk. kissojen ja koirien kanssa, vaikka toiset osapuolet olisivat syyttömiä. Ensimmäisessä vaihtoehdossa nainen koki todennäköisesti, että todellisuus ei vastaisikuvauksia, joten korjausta ei tapahtuisi. Toisessa kuvauksessa mahdollistuisi sama epäkohta, joten korjausta ja todennäköisesti korvausta ei tapahtuisi. Kolmannessa kuvauksessa korvaus ja korjaus voisivat mahdollistua, mutta vain sillä edellytyksellä, että syyttäjä luopuisi muiden syytöksistä tai nainen ottaisi syyt kokonaan itselleen. Hän voisi toisaalta helpommin kuin nykyisen lainsäädännön puitteissa antaa tilanteen käsittelyn lieventävän omaa rangaistustaan.

Ihmisen välisten suhteiden väkivallasta suuri osa on henkistä väkivaltaa. Rikoslain puitteissa tämän toistumiseen puuttuminen tai edes esiintyvyyden näytö on vähäistä. Sovittelussa näitä henkisen väkivallan ulottuvuuksia käsitellään aina. Korvaavat ja korvaavat teot kohdistuvat usein näiden tekijöiden minimointiin tai poistoon.

Lähisudeväkivallan sovittelun kieltä johtaisi monin tavoin tasa-arvottomiin, korvaamattomiin ja korjaamattomiin tilanteisiin. Nämä olivat emansipaation lisäksi syitä, miksi sovittelulait säädettiin 2005. Naisiin kohdistuvan väkivallan huomioimiseksi on tehty paljon sekä sovittelussa, että tuomioistuimissa, mutta riski sille, että tämä kehitys kääntyisi naisia itseään vastaan on suuri. Toisen osapuolen lisääntyvä vienti tuomioistuimiin vie sinne myös naiset itsensä. Koska tiedämme, että tilanne ja siihen johtaneet teijät eivät tule käsitellyksi tuomiistuimissa, lisääntyy myös riski sille, että naiset altistuvat väärille rangaistuksille, puhumattakaan siitä, että krovaukset ja korjaukset eivät tyydytä heitä. Sovittelussa sopimus koskee kaikkia osapuolia ja heidän velvollisuutensa tilanteen korjaamiseksi ja korvaamiseksi omalla vastuulla ja/tai sovittelutoimen seurannan alla on heidän omaa tuotostaan, mikä vahvistaa myös oppimista. Yhteisymmärryksen ja yhteistyön lisääminen kehittää itse-pystyvyyttä ja toimintakykyä, rangaistuksen suorittaminen harvoin.

Osallistuminen sovitteluun painostamattomana tai pakottamatta pyritään varmistamaan sekä erillisistunnoin, joihin osapuolet osallistuvat yksin sekä puhelinkeskusteluin ja yhteisistunnossa tästä havaintoja tehden. On selvää, että joku voi näistä huolimatta tulla sovitteluun panistettuna tai pakotettuna, mutta tuolloin on myös todennäköisempää, että sopimus ei vastaa tapahtumia, joten

syyttäjä asettaa osapuolet herkemmin syytteeseen. Usein myös tällaiset tapahtumat ovat toistuvan väkivallan aihioita, joten kiinni jääminen on todennäköistä. Ainakaan toistaiseksi ei ole olmassa järjestelmää, jossa tällainen pakottaminen havaittaisiin sataprosenttisesti, joten sovittelu lienee yhtä hyvä tai huono prosessi kuin muutkin mahdollisuudet eli sen kieltäminen ei muttaisi tilannetta.

Koskinen Mika

Suomen Sovittelufoorumi ry - Lausunto myös yksityishenkilönä